

2. Тарасевич В. М. Міжнародна економіка / Тарасевич В. М. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 224 с.
3. Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія / Базилевич В. Д. — 3-тє вид. — К. : Знання-Прес, 2004. — 615 с.
4. Азроянц Э. А. Глобализация: Катастрофа или путь к развитию? Современные тенденции мирового развития и политические амбиции./ Азроянц Э. А. — М. : Издательский дом «Новый век», 2002. — 416 с.

Безматерних В. Г.,

к.е.н., доцент,

Кримський економічний інститут

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Важливою складовою державного регулювання економіки є участь держави у визначенні та реалізації соціальної політики в цілому і формуванні та регулюванні ринку праці зокрема. Світовий досвід свідчить, що жодна країна з найрозвинутішою ринковою економікою не обходиться без активного втручання в процеси регулювання соціально-трудової сфери, хоч методи, сфера, масштаби державного впливу, звичайно ж, різні.

Практика безпосередньої участі держави в регулюванні відносин у сфері праці існує вже не одне століття. Масштабною та досить успішною стає практика регулювання ринкової економіки і, зокрема її відносин у сфері праці, в ХХ столітті. Економічна теорія та, передусім, кейнсіанська школа і представники західної господарської практики доходять висновку щодо необхідності посилення ролі держави в регулюванні соціально-економічних процесів. Під впливом кейнсіанської теорії у більшості країн Заходу, починаючи з 30-х років ХХ століття, сталося кількісне збільшення завдань державного управління, їх якісне ускладнення та зростання масштабності. На формування сучасного уявлення про роль і напрямки державного впливу на економіку ринкового типу, та зокрема її сферу праці, вплинули концепції (теорії) соціальної держави. Сутність ідеї соціальної держави в найузагальненішому вигляді полягає в політичному, правовому, соціально-економічному упорядкуванні життя сус-

пільства на принципах соціальної справедливості, свободи особистості, солідарності. Українські фахівці в галузі відносин у сфері праці В. Хара та В. Новіков справедливо наголошують на тому, що «соціальна держава, як системоутворююча основа, підпорядковує принципу соціальності діяльність усіх ланок економіки. Фактично це зобов'язує уряд здійснювати політику, спрямовану на забезпечення достойного рівня життя людини» [3, с. 27]. Серед сучасних теорій виділимо теорію соціального ринкового господарства, розробником якої і безпосереднім упроваджувачем на практиці був Людвіг Ерхард, та швецьку «модель соціалізму», ідеологом котрої є лауреат Нобелівської премії Гуннар Мюрдаль. У другій половині XX століття у країнах з ринковою економікою під впливом теорій і концепцій монетаризму, неокласицизму владоможна еліта неодноразово переглядала парадигму державного управління, практику визначення мінімально необхідних і максимально допустимих меж державного втручання в економіку ринкового типу. В економічно потужних, політично стабільних країнах Заходу соціальна держава вже давно є реальністю та невід'ємним атрибутом суспільного життя. Активний процес розбудови соціальної держави в Україні має супроводжуватися науковим опрацюванням цієї проблематики. Маємо констатувати, що у вітчизняній літературі теоретичні і прикладні аспекти розбудови соціальної держави донедавна майже не висвітлювалися. У доперебудовчий період ця проблематика вважалася закритою для нашої економічної теорії. Для нинішніх умов господарювання, характерними ознаками яких є нестабільність, домінування кризових явищ в економіці на фоні незначної стабілізації та збереження низького життєвого рівня абсолютної маси населення, постійного відтворення суперечностей між працею й капіталом, проблематика соціальної держави вважається неактуальною або ж такою, дослідження якої є завданням віддаленої перспективи. «Закритість» проблематики соціальної держави, відтак і недооцінка необхідності її всебічного дослідження нині обумовили значне відставання як вітчизняної теорії, так і практики становлення атрибутів соціальної держави в Україні. Це обумовлює необхідність перегляду сучасних стереотипів, здійснення прориву в теорії та практиці становлення соціальної держави.

Однією з основних ознак сучасного розвитку світового господарства є розгортання процесів глобалізації, що мають суттєвий вплив на всю гаму соціально-економічних відносин, трансформують напрямки та визначають тенденції розвитку національних економік. З огляду на це, потребує зваженого, неупередженого аналізу роль держави, її функцій в умовах, коли кожна країна включається в

орбіту глобалізаційних процесів. Однозначної оцінки наслідків глобалізації не можна сформулювати, як і не можна адміністративними засобами цілком виключити країну зі світових інтеграційних процесів. Натомість слід шукати оптимальні способи пристосування національної економіки до нових світових порядків, що формуються під впливом процесів глобалізації. За сучасних умов принципового значення набувають питання щодо рівня відкритості економіки України. Фахівці Міжнародної організації праці, аналізуючи рівень відкритості економіки цілої низки країн з перехідною економікою, у т. ч. України дійшли висновку, що це є «...однією з найдивовижніших особливостей» [2, с. 79]. У контексті глобалізації мають бути переглянуті сучасні погляди на необхідність обмеження впливу держави на економіку ринкового типу.

Твердження прибічників неоліберального варіанта економічного розвитку (Ф. Хаска, М. Фрідмана та ін.), що в умовах глобалізації роль держави має послаблятися, залишаються лише теоретичними судженнями, котрі не мають практичного підтвердження. Реальністю для більшості країн Заходу є масштабність, розширення та ускладнення функцій держави, що відбувається під впливом процесів глобалізації, а не зниження ролі національної держави. Загальні витрати держав, що входять нині до Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), у 1870 р. становили в середньому приблизно 8 % ВВП. По закінченні Першої світової війни їхній рівень досяг 15 %, а в післякризовому 1937 р. — уже 21 % ВВП. Наприкінці 50-х років XX ст. мало місце певне зниження державних витрат, але вже із середини 60-х спостерігається інтенсивне зростання активності держави в регулюванні економіки. У 1980 р. державні витрати становили майже 44 % валового внутрішнього продукту (ВВП) і надалі продовжували збільшуватися: у 1990 р. — 46 %, а в 1995 р. — уже 49 % [1]. Отже, чутки про закінчення ери «великої держави» є надто перебільшеними. Для сучасної вітчизняної економічної теорії характерною є неоднозначність, суперечливість оцінок щодо ролі та функцій держави на перехідному етапі до ринку. На перших етапах ринкової трансформації економіки України серед реформаторів і політичної еліти домінувало міркування, що механізмам саморегулювання ринку має належати провідна роль, і що саме вони забезпечать ефективне функціонування нової системи господарювання, розвиток її на загальносвітових засадах.

Проте й на початку 90-х років XX століття чимало вітчизняних теоретиків і практиків наголошувало на тому, що ефективною, соціально орієнтованою ринковою економікою не буває без суттєво-

го регулюючого впливу з боку держави. Що ж до економіки перехідного періоду, то державним інститутам належить особливо відповідальна роль у її трансформації та приведенні в стан, адекватний світовим реаліям. Викладені теоретичні судження та практичні викладки дають підстави для таких висновків:

1) переосмислення ролі державних інститутів в економіці України пов'язане як із завданнями, що обумовлені ринковою трансформацією, так і з тими процесами, які пов'язані з глобалізацією та ростом відкритості національної економіки;

2) роль держави в регулюванні економіки, і зокрема її відносин у сфері праці, має набути якісно нового значення;

3) зміни, що відбуваються та мають статися в діяльності держави за умов глобалізації, пов'язані не зі зниженням її абсолютної ролі, а з реструктуризацією напрямів її впливу на соціально-економічні процеси.

Література

1. Рынок труда и социальная политика в Центральной и Восточной Европе. Переходный период и дальнейшее развитие / Под ред. Н. Барра. — М.: ИКЦ «ДИС», 1997.

2. Политика в области занятости в условиях глобализации экономики. — Женева: МОТ, 1996.

3. Хара В., Новиков В. Побудова соціальної держави — загальне національне завдання // Україна: аспекти праці. — 2003. — № 3.

Бережная И. В.,

д.э.н., профессор,

Национальная академия природоохранного
и курортного строительства

Михуринская Е. А.,

д.э.н., профессор,

Национальная академия природоохранного
и курортного строительства

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ: МЕТОДОЛОГИЯ И ОПЫТ РЕАЛИЗАЦИИ

Структурные преобразования экономики, характерные для современного этапа развития регионов Украины, проявляются в